

Nya bestämmelser om arbetsrättsliga villkor vid offentliga upphandlingar

Bakgrund

Inför genomförande av nya upphandlingslagarna tillsatte regeringen en utredning om upphandling och villkor enligt kollektivavtal. Utifrån utredningens betänkande föreslog regeringen att bestämmelser om arbetsrättsliga villkor skulle införas i de nya upphandlingslagarna som trädde i kraft den 1 januari 2017. Nacka kommun var inte remissinstans men yttrade sig ändå. Förslaget röstades dock inte igenom i riksdagen och regeringen återkom därför nyligen med ett reviderat förslag som börjar gälla från och med den 1 juni 2017.

Målet är att de arbetstagare som utför upphandlade kontrakt ska ha skäliga arbetsvillkor. Tanken är att de ska få de villkor som arbetsmarknadens parter kommit överens om i kollektivavtal. En annan målsättning är att motverka att konkurrensen snedvrids genom lönedumpning.

Regeringen anser att även om vissa upphandlande myndigheter, däribland Nacka kommun, utnyttjar den möjlighet som finns redan i dag att ställa sådana villkor är detta inte tillräckligt och därför krävs det tvingande regler i upphandlingslagarna som motsvarar de anställningsvillkor som typiskt sett får anses tillhöra de mest centrala för arbetstagarna.

Förslagets innehåll

Bestämmelserna innebär att särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor avseende lön, semester och arbetstid ska ställas om det är behövligt och villkoren går att fastställa. Bedömningen görs utifrån en helhetsbild i den enskilda upphandlingen. Villkoren ska även gälla underleverantörer.

Upphandlingsmyndigheten kommer ge stöd om vilka branscher och övriga faktorer som kan medföra risk för oskäliga arbetsvillkor samt om de villkor som tillämpas på arbetsmarknaden när det gäller lön, semester och arbetstid.



De villkor som leverantören minst ska uppfylla ska anges enligt den lägsta nivå som följer av ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige på motsvarande arbetstagare i den aktuella branschen. Om flera sådana avtal är tillämpliga, t.ex. i byggbranschen, får den upphandlande myndigheten bestämma vilket av avtalen som ska tillämpas.

Bestämmelserna innebär inte att det blir tillåtet att ställa krav på att leverantören ska vara bunden av ett kollektivavtal.

Tillämpningen kommer främst att bli aktuellt vid upphandling av tjänster och byggentreprenader. Till skillnad från det ursprungliga förslaget utpekas inte direkt några särskilda branscher men det konstateras att det i skattelagstiftningen redan finns särskilda regleringar för vissa branscher, däribland bygg-, taxi- och tvätteribranscherna, i syfte att bl.a. motverka svart arbetskraft och lönedumpning.

Skyldigheten att ställa villkoren begränsas till upphandling av varor, tjänster, byggentreprenader och koncessioner över tröskelvärdet, dvs. värde över 1,9 miljoner kronor för upphandling av varor och tjänster respektive 48 miljoner kronor för byggentreprenader.

Konsekvenser

Även om förslaget reviderats, bl.a. att gälla endast upphandlingar över tröskelvärdet samt endast om villkoren går att fastställa, kvarstår svårigheten det innebär att ställa kraven samt svårigheten att följa upp och kontrollera huruvida kraven efterlevs. Förslagen kommer ytterligare att tynga upphandlingsprocessen och slå hårt mot små och medelstora företag. Som exempel kan nämnas byggentreprenadupphandlingar, i vilka det förekommer arbetstagare från ett flertal olika branscher, t.ex. måleri, transport- och varuleveranser samt elektriker, alla med olika kompetensnivåer och därmed olika lönenivåer och förmåner. Därutöver anlitas underleverantörer som har anställda eller genomför uppdrag i egenskap av egenföretagare. Företagen kan vara både stora och små.

Nacka kommun använder sig av systemet med ID 06 och framförde i sitt yttrande att detta bör utvecklas och gälla fler branscher samt att riktlinjer tas fram.

Även om stöd för genomförande av förslagen kommer att ges av Upphandlingsmyndigheten kommer förslagen att skapa merarbete för upphandlande myndigheter och fler upphandlingar blir sannolikt överprövade. Därutöver kommer det åligga kommunen att kontrollera att kraven efterlevs vilket blir en betungande, nästintill omöjlig uppgift. Små och medelstora företag kommer att drabbas särskilt hårt vilket går emot tidigare politiska ambitioner.

Johanna Elmstedt